

שרה (סופיה) ברונשטיין לבית גבירצמן

עדות

עדות ל"יד ושם" - המלצה למתן אות חסידי עולם למצילים

תרגום מכתב יד בפולנית: יורם שרייר.
(בכחול ובאותיות קטנות: הערות והסברים מאוחרים)

שרה - 1919-1982

ברונשטיין שרה – עקרת בית מתגוררת בקרית ים, גולומב 25, חיפה.

אני ברונשטיין סופיה לבית גבירצמן נולדתי בזמושץ' 20.7.1921 (הערה-זהו תאריך הלידה של ונדה-שאת ניירותיה קבלה מאלזה קמיטה ולווה אותה כל חייה – תאריך הלידה הנכון הינו 17.5.1919) ההורים שלי התגרשו, אמי עלתה לישראל (לפני המלחמה). עד גיל 13 התחנכתי אצל הורי אבי בכפר ע"י זמושץ' (רוסקי פיאסקי).

אח"כ נסעתי לקובל, מקום שם גר אבי חיים גבירצמן עם אשתו השנייה, ברחוב מונופולובה 168. בקובל סיימתי גימנסיה של "קלרה ארליך" וב- 1940, בזמן הסובייטים, נסעתי ללמוד באוני' לבוב. מלחמת רוסיה גרמניה פגשה אותי בלבוב ומשם בספטמבר 1941 חזרתי לקובל. בקובל לא היה גטו אבל נאלצתי לבצע עבודות כפיה קשות ושונות בשביל הגרמנים.

בתחילת מאי 1942 הוקמו (בקובל) 2 גטאות. אני עם הורי עברנו לגטו שב"חולות" ברח' פרץ 9.

ביוני 1942 היתה בקובל האקציה הראשונה בה נרצחו 9000 איש ובהם כל משפחתי.

הצלחתי לברוח (לפני הפרידה, כדי) שוב לחזור (לגטו החולות בו) היו עדיין 6000 איש.

כל יום בגטו היו קורבנות, האנשים ציפו לחיסול הסופי. סבלתי רעב והתעללויות שונות מצד הגרמנים. הובלנו לעבודה תחת משמר. עבדתי ככוכסת בצבא (הגרמני).

ב 27.7.1942 - הצלחתי לברוח מהגטו ולהגיע לבית שלי ברחוב מונופולובה בו התגוררה השכנה שלי אלזה קמיטה. היא היתה בת 25 בערך. מטרתי הייתה לקבל מסמכים של אחיינית שלה (ונדה) אשר עם תחילת המלחמה ברחזה להונגריה. אלזה קמיטה קיבלה אותי כמו אמה, נתנה לי להחליף בגדים, לבשתי את השמלה שלה, היא האכילה אותי. כמו כן מצאה בשבילי מסמכים על שם ונדה אליזבט הולץ. עם מסמכים אילו רצייתי לנסוע לגרמניה. יחד עם נוער אוקראיני שהוגלה.

ביום בו הגעתי לאלזה הייתה שם החותנת שלה קרולינה קמיטובה ובעלה מיקולאי קמיטה. קרולינה אמרה שבעיירה הולובה שקרוב לשם (לקובל) היא מתגוררת ושם היהודים עדיין חופשיים ובעלה מיקולאי קמיטה ייקח אותי אליהם BOZA DAROWKA (מתנה אלוהית) 25 ק"מ מקובל. בערב סבתא קרולינה (כך קראתי לה) קשרה לי עין (שאראה כחולה), הלבישה לי את מעילה וכך מיקולאי הביא אותי אליהם הביתה.

בבית של קמיטה הייתי כקרובת המשפחה ונדה ועזרתי לקצור חיטה. היו להם 40 הקטרים (1 הקטר=10 דונם) אדמה. ב- 19.8.1942 התבצע החיסול הסופי של יהודי קובל ויצא צו בדבר "יודנריין" (נקי מיהודים), על כך סיפרה לי אלזה קמיטה אשר הגיעה ברגל מקובל כדי להזהיר אותי שלא אחזור לקובל.

ב 2.9.1942 הייתה אקציה ראשונה על יהודי הולובה. בלילה זה באו לקמיטה 4 יהודים מהולובה. הם כרו בור בין השדה והמטע שם ישבנו. קרולינה הייתה מביאה אוכל ומשרתת אותנו. אחרי שבוע 4 היהודים המקומיים עזבו והלכו למכרים אחרים. כי היה קשה להתחבא יחד 5 אנשים. משפחת קמיטה נתנה להם אוכל בגדים וכסף לדרך. אני נשארתי אצל משפ' קמיטה. ביום הייתי בבית ובלילה ישנתי בקטקומבה, כלומר בבור.

ב- 30.10.1942 פורסם מנשר שיהודי הולובה אשר מסתתרים יחזרו לעיר ויחיו כרגיל. רצייתי להתייצב, אבל סבתא קרולינה אמרה שזו מלכודת מצד הגרמנים ושהיא תמשיך להסתיר אותי. ב 15.11.1942 התבצעה האקציה השנייה כנגד יהודי הולובה והתפרסם צו ה"יודנריין", כלומר מי שמסתיר יהודי מסתכן במוות. הבית של קמיטה נשרף ונשאר רק חדר ומטבח.

באותו זמן הגרמנים איימו על חיי המשפחות (המסתירות יהודים) עד לדור ה-3 שלהם ורכושם הוחרם. הגרמנים גם הקציבו פרס של 10000 מרק לאילו שיסגירו יהודים.

המשטרה האוקראינית החלה לחפש בכל מקום את היהודים המסתתרים. בקובל היו כמה מקרים בהם ירו למוות במשפחות פולניות יחד עם היהודים אותם הם הסתירו.

כל משפחת קמיטה היתה מאוד מבוהלת. מיקולאי קמיטה עצמו אמר לי: "ילדתי, אם העניין היה רכושי וחיי בלבד, הייתי מוכן להסתכן ולהחביא אותך, אבל כשאני מסתכל על נכדי הקטנים תוקף אותי פחד. את לא יכולה לדרוש ממני יותר." הוחלט שבילילה סבתא קרולינה תוביל אותי ליער הקרוב, תיתן לי אוכל ובגדים חמים ותבוא אלי לעיתים קרובות.

כשאף אחד לא ראה סבתא קרולינה ניגשה אלי נישקה אותי ואמרה: "אני לא אעזוב אותך, אסתיר אותך, את ילדה שלי". בערב היא הובילה אותי למטע בין שתי ערמות תפוחי אדמה וכיסתה אותי בעלים. לקראת בוקר כשהירח לא האיר והיה לגמרי חשוך, היא הובילה אותי לשדה המרוחק 1 ק"מ מהבית, שם חפרה לפני כן בור קטן.

בבור הזה מכוסה בקש שכבתי עד 23.11.1942. קרולינה זחלה בלילה כדי שאף אחד לא יראה אותה. כי הלילות היו בהירים. היא הביאה לי אוכל.

ב 23.11.1942 כשכל המשפחה נוכחה לדעת שאני לא נמצאת בקטקומבה, קרולינה החזירה אותי לבור. בבור שהיתי כל החורף מכוסה בשלג, עד לאביב 6.7.1943.

סבתא קרולינה הייתה מביאה לי ב- 3 בלילה אוכל טוב וחם. כמו כן הייתה לוקחת ורוחצת את הסיר עם היציאות שלי כי לא הייתה לי יכולת לשבת או לצאת. כל הזמן רק שכבתי באור מאוד חלש, אור שחדר דרך פתח. סבתא קרולינה הייתה באה מכוסה בסדין לבן והייתה מטשטשת מאחוריה את העקבות בשלג. לא פעם כשהייתה סופת שלגים היא נאלצה לחפש זמן רב את המקום שם הייתה מגישה לי את האוכל. לא פעם כפור חדר מתחת לציפורניה. כל 10 ימים הייתה מביאה לי בגדים נקיים ותחתונים שלה, והייתה לוקחת את המלוכלכים. כמו כן הביאה לי בקבוק קטן של וודקה כדי שהקיבה שלי תעבוד טוב יותר. כל 10 ימים הייתה מביאה לי בקבוק קטן של נפט אותו מרחתי על השיער כדי להרחיק טפילים, כי לא הייתה לי אפשרות להתרחץ. את הרגליים הייתי מכסה בשקית פוך חמה. שכבתי על קש אותו סבתא החליפה לעיתים קרובות.

באביב 1943 כשהמטרה האוקראינית ברחה ליערות, סבתא ספרה עלי לכל המשפחה אשר מאוד שמחה שההצלה שלי הצליחה.

ב- 6.7.1943 נכנסה אלי לתוך הבור רועת צאן שעבדה במטע אצל הקמיטים וספרה לקרולינה שמצאה אדם בבור. סבתא ספרה לה שאני בחורה רוסייה שברחה מרכבת ונתנה לה אוכל שתביא אלי. בינתיים קרולינה הובילה אותי לעליית גג מעל הרפת שם כבר כמה חודשים הסתתרה חברתי **דורה כץ** מהולובה. רועת הצאן כבר לא פגשה אותי, הסבתא ספרה לה שברחתי כי נבהלתי ממנה. דורה ואני לא ידענו אחת על השנייה, קרולינה לא רצתה לספר לנו, כך שאם יאונה רע לאחת, השנייה תישאר בחיים.

כל הקיץ והסתיו של 1943 דורה כץ ואני נמצאנו בבית ביום, ובלילה ישנו בעלית הגג של הרפת.

זה היה בספטמבר 1943 איש מהמשפחה לא היה בבית. במטבח אכל ארוחת בוקר יהודי אחד מהולובה בשם מנדל, את שם משפחתו אינני יודעת. גרמנים בחפשמ נשק אצל פולנים הקיפו לפתע את הבית של הקמיטים. מנדל הספיק לקפוץ דרך החלון ולברוח. אני ודורה הסתתרנו מאחורי הפסנתר, הגרמנים מצאו אותנו אבל לא זיהו שאנו יהודיות. אמרנו שהסתתרנו מפני בנדרוביצים אוקראינים (**הלאומנים האוקראינים**). מיד עברנו מהסלון למטבח כדי לברוח, אבל אי אפשר היה ושוב הסתתרנו בחור מתחת לתנור. אחרי גמר החיפוש הלכנו ליער, כיוון שהגרמנים היו עדיין בכפר. בלילה הגיעה אלינו סבתא קרולינה והורתה לנו לחזור הביתה שם חיכה לנו אוכל חם, וכלי מיטה. היא במעיל רחב – תחתיו החביאה לחם ומוצרים שונים- הלכה הלאה לעומק היער, כדי להאכיל משפחות יהודיות שהסתתרו במקומות אחרים.

סבתא בקשה מאתנו לא לספר לאף אחד מהמשפחה שהגרמנים מצאו אותנו, על מנת שתוכל להמשיך להסתיר אותנו (**בביתה**). ביום זה שערותיה של דורה כץ הלבינו ברקות.

באוקטובר 1943 באו לקמיטים 2 אחיות **רחל ופיניה בוינס**. יחד איתם זכינו לחופש מידי הצבא האדום בשנת 1944, ב- 16 למרץ. כאשר פיניה בוינס קיבלה התקפת כבד, אז מיקולאי קמיטה קיבל עבודה בעזרת יהודים אחרים תרופה, וקארולינה קמיטה הייתה מבשלת עבודה אוכל דיאטטי ועושה לה קומפרסים חמים. הבית של קמיטה היה פתוח לכל היהודים, שביקשו מהם עזרה. מיקולאי וקארולינה קמיטה, כמו גם ילדיהם, סייעו בעזרת מוצרי מזון ובגדים ליהודים שהסתתרו ביישובים אחרים. את כל זאת הם עשו בשם אהבה הזולת בלי שום גמול. אצל קמיטים מצאו עזרה ומסתור לא רק יהודים, אלא גם קומוניסטים שבוים אפילו אוקראינים. בהצלה שלנו לקחו חלק גם המשרתים של קמיטה: גרגורי וטאטיאנה חלצ'קו.

כפי שידוע לי מספורי הסבתא, אז בזמן הפוגרומים של פטלורה, מיקולאי קמיטה שניגן על עוגב בכנסיה, הציל משפחה יהודית שאח"כ גרה בוואימיז וולינסקי.

עכשיו מיקולאי קמיטה בן 80 וקרולינה בת 77. הם בפנסיה, גרים בפולין בגדיניה, רח' ורוטיבץ 29. בנם ויטולד שלא היה נשוי ופרנס את הוריו מת בשנת 1958. אשת הבן יאן, אלזה, נפטרה בשנת 1958. עם קמיטה גרה עכשיו הבת האלמנה דיניה ונכדתה אווה. בגדיניה גרה גם הבת גניה. כמה שיש באפשרותי אני משתדלת לעזור להם. כתבתי מאמר על קרולינה בשם "בזכות צדקת בסדום" – לספר של קובל, הנמצא בהדפסה. שלחתי גם ל"יד ושם". אני שולחת גם צילום של קרולינה ומיקולאי קמיטה. כמו כן, את בני משפחה שלהם.

אלזה קמיסה-הכלה יאן קמיסה-הנכד קרולינה קמיסה

אני מצרפת פרטים על אנשים המכירים אותם:
 דורה דרוטמן כץ – רמת גן – רח' סנהדרין 8.
 רחל ופימה בוינס- ארה"ב.
 חיים כץ – ארה"ב.
 יעקוב סקוב וגיסתו – קנדה.
 זלדה סקוב – ארה"ב.
 בלה טפר- ארה"ב.

כל מה שכתבתי היא רק טיפה ממה שעברתי.

קריית ים 22/7/1966

בכבוד רב,
 סופיה ברונשטיין

מייל שקבלה חיה ברונשטיין בתה של שרה ברונשטיין-גבירצמן בעקבות מודעה לאיתור משפחת קמיסה שפרסמה באינטרנט:

My name is Piotr Kmita, I'm grand-grandson of Karaolina and Mikolaj Kmita. I live in Gdynia with my parents.

On picture: Me, my wife (Katarina), my father Jan and mother Barbara in Darovka - Ukraine 2001.

כותבת חיה: הכותב הוא הבן של אלזה קמיסה (נכדה של קרוליה קמיסה). הוא נמצא בקשר אתי ואני מתעתדת לנסוע יחד אתו לקובל בסוף הקיץ.

שרה נולדה בזמושץ' למנוחה פלוג ולחיים גבירצמן. אמה מנוחה לבית פלוג עלתה לישראל בשנת 1925.

בתמונה שרה עם סבתא חיה וסבא צבי הירש גבירצמן, שהיה בעל טחנת קמח ברוסקי פיאסקי כפר ע"י זמושץ', בדרום מזרח פולין.

עדות נוספת של שרה ברונשטיין-גבירצמן באתר זה:
חקירה מס' 7 מתוך מסמך: חקירת שואת קובל ע"י הרוסים

ועוד באתר:

תמונות ממסעה של חיה בת שרה ברונשטיין לפולין,
 כדי לפגוש את בני משפחת המצילים (משפחת קמיטובה הפולנית)
 שחזרו לפולין לאחר המלחמה